

Marta Grzeszczuk

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

martagrzeszczuk@onet.pl

Zasada prawdy obiektywnej jako zasada stosowania prawa

The Principle of Objective Truth as the Principle of Application of Law

STRESZCZENIE

Opracowanie dotyczy zasad prawa w ogólnym postępowaniu administracyjnym. Uwagę poświęcono pojęciu „zasady prawa” oraz ich różnym znaczeniu w nauce. Podkreślono, że zasady prawa są przedmiotem zainteresowania nie tylko dyscyplin szczegółowych, ale przede wszystkim teorii prawa, dlatego podjęto próbę odniesienia teoretyczno-prawnych sposobów ujmowania zasad prawa na grunt zasad ogólnych postępowania administracyjnego. Ze względu na ramy artykułu w sposób syntetyczny przedstawiono poglądy doktryny postępowania administracyjnego na kwestię zasad ogólnych k.p.a., w tym zaakcentowano ich systematykę oraz funkcje. Szczególnie skoncentrowano się na zasadzie prawdy obiektywnej w postępowaniu administracyjnym. Zwrócono także uwagę na kwestie budzące kontrowersje w nauce, w szczególności na wprowadzoną nowelizację brzmienia zasady prawdy obiektywnej.

Słowa kluczowe: postępowanie administracyjne; zasady prawa; ogólne zasady postępowania administracyjnego; zasada prawdy obiektywnej

UWAGI WSTĘPNE

Problematyka zasad prawa jest jednym z najbardziej skomplikowanych i dyskutowanych zagadnień na gruncie współczesnej teorii i filozofii prawa. Przystępując do próby zdefiniowania pojęcia zasad ogólnych prawa jako instytucji systemu prawa, należy pamiętać o podstawowych kwestiach. Po pierwsze, problematyka ta jest ściśle związana z obowiązywaniem systemu prawa. Po drugie, zagadnienie

to stanowi przedmiot rozważań teorii i filozofii prawa oraz jest używane przez ustawodawcę w tekstach aktów normatywnych¹.

W celu szerszego zbadania tego pojęcia niezbędne jest wskazanie jego podstaw w filozofii, stanowiącej źródło kształtowania się pierwszych poglądów teoretycznych na temat zasad prawa. Filozofia definiuje zasadę jako „to, co rozum odkrywa w wyniku analizy jako pierwotne lub to, co przyjmuje jako podstawę procesu syntezy”². O istocie zasady przesądzają podstawowe czynniki wiedzy, to jest: podmiot, przedmiot, myśl i byt. Zasady są rozumiane jako twierdzenia oczywiste i nieudowodnialne. Są one uznawane jako założenia w procesie rozumowania, dowodzenia, interpretacji i szukania przyczyn. W nauce filozofii występują także jako reguły rozumowania i reguły logiki³. Zasady te nie są odkrywane *a priori*, gdyż wyłaniają się jako doskonalenie pewnych nawyków zachowania się człowieka. W takim aspekcie zasady mają charakter uniwersalny. Polski termin „zasada” może być zastąpiony terminem „pryncyp” – od słowa *principium*. Oznacza on początek rozumiany jako zasada. Takie ujęcie pozwala traktować zasadę jako początek, punkt wyjścia, źródło, fundament dla pewnej innej pochodnej treści⁴.

I. KILKA UWAG NA TEMAT TEORETYCZNO-PRAWNEJ KONCEPCJI ZASAD OGÓLNYCH POSTĘPOWANIA ADMINISTRACYJNEGO

Prowadząc rozważania na temat teoretyczno-prawnej koncepcji zasad ogólnych postępowania administracyjnego, nie sposób pominąć dogłębnej analizy tej materii dokonanej przez A. Wiktorowską⁵. W nauce prawa pojęcie „zasady prawne” jest ujmowane w różnych znaczeniach. Zasady prawa są przedmiotem zainteresowań nie tylko dyscyplin szczegółowych, ale również teorii prawa. Bezwzględnie przydatne dla rozważań prowadzonych w ramach dyscyplin szczegółowych wydaje się wypracowane w teorii prawa odróżnienie zasad-

¹ P. Korzeniowski, *Zasady prawne ochrony środowiska*, Łódź 2010, s. 209. Szerzej na temat zasad prawa: K. Ziemiński, *Zasady ogólne prawa administracyjnego*, Poznań 1989; P. Korzeniowski, *Sposoby rozumienia „zasad prawa” w polskiej nauce prawa administracyjnego*, „Organizacja – Metody – Technika w Administracji Państwowej” 1982, nr 7, s. 17–22; Z. Kmiecik, *Ogólne zasady prawa i postępowania administracyjnego*, Warszawa 2010; L. Leszczyński, *Wykładnia systemowo-aksjologiczna a zasady prawa*, [w:] *System prawa administracyjnego*, t. 4: *Wykłady w prawie administracyjnym*, red. L. Leszczyński, B. Wojciechowski, M. Zirk-Sadowski, Warszawa 2012, s. 238 i n.

² A. Podsiad, Z. Więckowski, *Mały słownik terminów i pojęć filozoficznych*, Warszawa 1983, s. 434.

³ A. Zinowjew, *Logika nauki*, Warszawa 1976, s. 26, za: P. Korzeniowski, *Zasady prawne...*, s. 210.

⁴ P. Korzeniowski, *Zasady prawne...*, s. 209.

⁵ A. Wiktorowska, *Teoretyczno-prawna koncepcja zasad ogólnych Kodeksu postępowania administracyjnego*, „Studia Prawa Publicznego” 2013, nr 2, s. 13–40.

norm i zasad-postulatów oraz podział na zasady w znaczeniu opisowym i zasady w znaczeniu dyrektywalnym⁶. Zasada-norma i zasada-postulat są to kategorie wprowadzone przez J. Wróblewskiego, który utożsamia zasadę prawa z normą prawną sformułowaną *expressis verbis* w przepisach lub z konsekwencją logiczną norm prawnych, natomiast pod pojęciem postulatów rozumie dyrektywę postępowania nieznaną odzwierciedlenia w obowiązujących *de lege lata* przepisach prawa⁷. Jak przyjmuje A. Wiktorowska, wydaje się, że w kwestii rozróżnienia zasad i postulatów zasadnie można sformułować następującą zależność: jeżeli nauka prawa zajmuje się zasadami właściwymi dla pewnej gałęzi prawa, w sytuacji gdy dziedzina ta jeszcze nie została ujednoczona i skodyfikowana, to można wówczas utożsamiać zasadę z pewną wartością, którą kieruje się pod adresem prawodawcy jako pożądany *de lege ferenda* stan rzeczy. Wartość ta przybiera formę postulatów, który nie ma oczywiście mocy obowiązującej. Jeżeli natomiast wyodrębnia się z obowiązujących przepisów prawa albo na podstawie praktyki stosowania przepisów danej gałęzi prawa pewne ogólne, zasadnicze założenia, tożsame z głównymi tendencjami danej gałęzi prawa lub pewnego aktu normatywnego, to dokonując interpretacji obowiązujących przepisów, wyodrębnia się właśnie zasady, które mają postać obowiązujących norm prawnych, jako że zostają wyinterpretowane z obowiązującego prawa⁸.

Kształtując postać redakcyjną poszczególnych zasad, ustawodawca liczył się z funkcją każdej z nich oraz z porządkiem regulacji kodeksowej. Większość z nich, czyli zasada prawdy obiektywnej, uwzględniania interesu społecznego i słusznego interesu strony, ochrony zaufania, udzielania informacji, wysłuchania stron, przekonywania lub szybkości i prostoty postępowania – wykazuje wszelkie znamiona zasad w rozumieniu typologii stworzonej przez R. Dworkina i poddanej modyfikacjom R. Alexy'ego. Wobec tego, zdaniem Z. Kmiecika, wymagają one ustawicznych zabiegów optymalizacji w toku procesu stosowania prawa, z czym jest powiązana możliwość oraz potrzeba rekonstruowania elementów ich treści na tle okoliczności konkretnego przypadku⁹. Wśród zasad ogólnych Kodeksu postępowania administracyjnego¹⁰ można również wyróżnić i takie normy, które bez żadnych wątpliwości odpowiadają pojęciu reguł według wskazanej typologii. Oprócz zasady praworządności i zasad ogólnych wyrażonych w art. 16 k.p.a., do tej kategorii należy zaliczyć zasadę dwuinstancyjności postępowania

⁶ *Ibidem*, s. 13–14.

⁷ *Ibidem*; A. Wróblewski, *Zagadnienia teorii wykładni prawa ludowego*, Warszawa 1959, s. 255–260.

⁸ A. Wiktorowska, *Teoretyczno-prawna...*, s. 15.

⁹ Z. Kmiecik, *Problem funkcji i metody rekonstruowania zasad ogólnych k.p.a.*, „Państwo i Prawo” 2009, z. 9, s. 8. Szerzej na temat koncepcji R. Dworkina i R. Alexy'ego: T. Gizbert-Studnicki, *Zasady i reguły prawne*, „Państwo i Prawo” 1988, z. 3, s. 16–26.

¹⁰ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 267 ze zm.).

administracyjnego. Zgodnie z zasygnalizowaną koncepcją teoretyczną cechą reguły jest to, że ich przestrzeganie, jak również naruszenie, jest rozpatrywane wyłącznie w konwencji „zero-jedynkowej”. Stosowanie określonej zasady o charakterze reguły oddaje powiedzenie: wszystko albo nic. Nie można zatem – zdaniem Z. Kmiecika – w związku z tym twierdzić, że np. dwuinstancyjność postępowania, analizowana w kontekście korzystania z instytucji wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy, jest urzeczywistniana częściowo lub tylko w pewnym stopniu¹¹. Samo zaliczenie zasad ogólnych k.p.a. do kategorii norm prawnych nie jest wystarczające. Ze względu na potrzeby wykładni operatywnej konieczne wydaje się ich usytuowanie w ramach zarysowanego podziału na zasady i reguły. W odniesieniu do norm-zasad przybiera ona postać, według R. Alexy’ego, zabiegów optymalizacji treściowej, powiązanych zawsze z rozpatrywanym indywidualnie stanem faktycznym i prawnym. Ustalane jest wtedy, jakie idee bądź wartości, z uwzględnieniem dostatecznie sprecyzowanych preferencji ustawodawcy, wyraża dana zasada, a także jakie zachowanie organu prowadzącego postępowanie administracyjne zapewnia ich najpełniejszą realizację. W ten sposób sformułowane wnioski należy odnieść do norm wynikających z innych przepisów k.p.a., próbując eliminować łączące się z procesem ich stosowania luzy interpretacyjne. Z kolei margines swobody ocen dokonywanych dla celów rekonstruowania treści norm-reguły jest zazwyczaj dużo mniejszy, choć nie jest pozbawiony kontrowersji¹².

Ze względu na dalsze rozważania trafne i celowe teoretycznie wydaje się także rozróżnienie zasad w znaczeniu opisowym i dyrektywalnym. Zasada w znaczeniu opisowym relacjonuje sposób ukształtowania pewnych instytucji prawnych¹³. Opisowe ujęcie zasady sprowadza się do przedstawienia możliwości wyboru różnych typów rozwiązań instytucjonalnych w pewnej sferze prawa¹⁴. Natomiast zasada w znaczeniu dyrektywalnym utożsamia się z nakazem lub zakazem postępowania¹⁵. Zasada w tym ujęciu jest zatem tożsama z dyrektywą mającą adresata, którego sytuacja prawna jest zdeterminowana treścią nakazu lub zakazu wynikającego z dyrektywy. Dyrektywne pojmowanie zasady jest związane z ustaleniem tego, co i jakim podmiotom oraz w jakich okolicznościach jest przez daną zasadę-normę (zasadę-postulat) nakazane, zakazane lub dozwolone¹⁶. Zasada w znaczeniu dyrektywalnym może być albo normą prawną – jeżeli wynika

¹¹ Z. Kmiecik, *Problem funkcji...*, s. 8.

¹² *Ibidem*, s. 11.

¹³ S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziemiński, *Zasady prawa. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1974, s. 6, 10, 25, 28–48; A. Wiktorowska, *Teoretyczno-prawna...*, s. 14.

¹⁴ S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziemiński, *op. cit.*, s. 72; A. Wiktorowska, *Teoretyczno-prawna...*, s. 15.

¹⁵ A. Wiktorowska, *Teoretyczno-prawna...*, s. 15.

¹⁶ S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziemiński, *op. cit.*, s. 178.

z obowiązującego prawa, albo postulatem, ale zawsze przybiera formę dyrektywy, czyli normy postępowania¹⁷.

Możliwość dokonania na gruncie k.p.a. rozróżnienia na zasady-normy i zasady-postulaty oraz na zasady w znaczeniu opisowym i dyrektywalnym jest oparta na przyjętej przez ustawodawcę koncepcji unormowania postępowania administracyjnego ogólnego¹⁸.

Jak zauważa A. Wiktorowska, wszędzie tam, gdzie zasada ogólna została unormowana *expressis verbis* w przepisach k.p.a., nie ma wątpliwości co do zakwalifikowania jej jako normy prawnej. Z kolei w sytuacji, gdy pewną instytucję procesową nazwiemy zasadą i traktujemy ją jako gwarancję innej zasady ogólnej, to tam mamy do czynienia albo z zasadą-normą, o ile została sformułowana w przepisach k.p.a., albo z zasadą-postulatem¹⁹. Zdaniem A. Wiktorowskiej dychotomiczny podział zasad ogólnych k.p.a. na zasady w znaczeniu opisowym i dyrektywalnym okazuje się niecelowy. Jak twierdzi, samo dyrektywne ujęcie zasady nie wyczerpuje bowiem treściowo konstrukcji prawnej zasady. Pozostawia na uboczu takie zagadnienia, jak system wyjątków od zasady oraz jej prawne zabezpieczenie. Ujęcie tylko dyrektywne nie wychwytuje w dostatecznym stopniu zakresu unormowania danej zasady. Pojęcie „zakresu normowania” normy oznacza „wyznaczenie określonej klasy czynów nakazanych i zakazanych (jako niezgodnych z nakazanymi w danych okolicznościach); jest to stopień ogólności normy”²⁰. Zdaniem A. Wiktorowskiej zachodzi konieczność dopełnienia tego sposobu pojmowania sposobem opisowym, który uwzględni zakres przejawiania się zasady w przepisach szczegółowych, czyli określa wyjątki i gwarancje dla zasady. Stosując taką metodę, nie można zgubić żadnego z elementów konstruujących pojęcie zasady ogólnej, a przede wszystkim jej normatywnego charakteru. W konkluzji należy przyjąć za A. Wiktorowską, że zamiast dzielić zasady k.p.a. na zasady dyrektywne i opisowe, słuszne wydaje się wyodrębnienie w każdej z nich dwóch związanych ze sobą aspektów – opisowego i dyrektywalnego zasady. Zasady w znaczeniu opisowym, czyli skonstruowane w ten sposób, że wprowadzają w swej treści konkretne instytucje procesowe, zamiast formułować wprost nakaz lub zakaz postępowania (np. zasada ugodowego załatwiania spraw administracyjnych – instytucję ugody, zasada dwuinstancyjności postępowania – instytucję środka prawnego, zasada trwałości decyzji ostatecznych – instytucję prawomocności), mogą przecież przybrać formę zasad dyrektywalnych, czyli zasad sformułowanych jako dyrektywy powinno zachowania się adresatów. W literaturze wskazuje się, że na przykład opisowo pojmowana zasada sądowej kontroli legalności decyzji administracyjnych, wprowadzająca do postępowania na przykład

¹⁷ A. Wiktorowska, *Teoretyczno-prawna...*, s. 15.

¹⁸ *Ibidem*, s. 16.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ S. Wronkowska, M. Zieliński, Z. Ziemiński, *op. cit.*, s. 18.

instytucję skargi na decyzję i instytucję sądu administracyjnego jako podmiotu kompetentnego w kwestii rozpatrzenia tej skargi, w ujęciu dyrektywalnym może przybrać formułę zezwolenia uprawnionym podmiotom na zaskarżanie decyzji administracyjnej do sądu administracyjnego i nakazu sprawdzania legalności tej decyzji przez sąd administracyjny²¹. Wydaje się, że zasadne jest sformułowanie za A. Wiktorowską następującego wniosku: analizując zasady ogólne k.p.a., nie można poprzestać na opisowym ujęciu zasady ogólnej, oznacza to bowiem potraktowanie danej zasady w sposób statyczny i jedynie komentatorski. Jest to prawidłowe, ale niepełne ujęcie danej zasady. Podobnie nie można poprzestać jedynie na ujęciu dyrektywalnym, które omija problematykę gwarancji i wyjątków od zasady. Konieczne zatem wydaje się uzupełnienie ujęcia dyrektywalnego zasady ujęciem opisowym²².

II. KILKA REFLEKSJI NA TEMAT DEFINICJI ZASADY OGÓLNEJ POSTĘPOWANIA ADMINISTRACYJNEGO

Dla potrzeb refleksji naukowej należy za A. Wiktorowską podjąć próbę zdefiniowania zasady ogólnej k.p.a.²³ W tym celu trzeba się odnieść do zespołu cech normy prawnej, uznanej za zasadę ogólną k.p.a. Jak słusznie zauważa się w doktrynie postępowania administracyjnego, zasady mają charakter norm prawnych. Do zespołu wspomnianych cech A. Wiktorowska zalicza przede wszystkim zasadę ogólną k.p.a. Jest to sformułowana wprost w przepisach ogólnych i przejawiająca się w przepisach szczegółowych k.p.a. norma prawna wyznaczająca sposób zachowania się uczestników postępowania administracyjnego oraz prawodawcy. Jako norma prawna zasada składa się z hipotezy, dyspozycji i sankcji. Zdaniem A. Wiktorowskiej zasady ogólne k.p.a., mając uzasadnienie teoretyczne i aksjologiczne, wskazują pewne – uznane nadrzędnie przez ustawodawcę – wartości, których realizacji mają służyć normy obowiązującego prawa o postępowaniu administracyjnym. Wobec tendencji rozwojowych lub regresywnych, którym ulega procedura, zasady są traktowane jako instrumenty modelowania postępowania administracyjnego. Zwraca uwagę, że na teoretyczne pojęcie zasady ogólnej składa się forma oraz treść²⁴. Należy podzielić pogląd, że zasada ogólna ma znacznie większy niż inne normy stopień ogólności. Ponadto zasady ogólne k.p.a. pełnią funkcję kreacyjną. A. Wiktorowska zwraca uwagę, że zasada ogólna k.p.a. tworzy po stronie adresata obowiązki powinnego lub dozwolonego zachowania. Wska-

²¹ A. Wiktorowska, *Teoretyczno-prawna...*, s. 17.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, s. 17–20; *eadem*, *Metodologiczne aspekty badań nad koncepcją zasad ogólnych Kodeksu postępowania administracyjnego (próba teoretycznego usystematyzowania zagadnień podstawowych)*, „Administracja – Teoria – Dydaktyka – Praktyka” 2011, nr 4.

²⁴ *Eadem*, *Teoretyczno-prawna...*, s. 17–20.

zuje, że zasady ogólne k.p.a. są w specyficzny sposób „nadrzędne” wobec pozostałych norm k.p.a. Mają również szeroki zakres zastosowania i szeroką płaszczyznę odniesienia²⁵.

Mając na uwadze powyższe rozważania, należy podzielić zaproponowany przez A. Wiktorowską pogląd, że norma prawna kreująca zasadę ogólną k.p.a. jest nieco odmienna od norm prawnych niebędących zasadami. W celu wyjaśnienia autorka wskazuje następujące różnice²⁶. Pierwsza z nich dotyczy kręgu adresatów obu kategorii norm. Nie są to tylko uczestnicy postępowania, ale także prawodawca. Normy prawne utożsamiane z zasadami determinują aspekt merytoryczny prawotwórstwa przez określenie celów, które powinny być zrealizowane w wyniku tworzenia prawa. Na podstawie tych celów zostaje odtworzony – zarówno w fazie tworzenia, jak i stosowania prawa – system ocen będących uzasadnieniem aksjologicznym dla stanowienia innych norm prawa. Kolejną różnicą jest to, że zasady ogólne k.p.a. to normy prawne o charakterze zasadniczym. Ujawnia się on w ich szczególnej doniosłości społecznej. Determinują zatem ściśle konstrukcję poszczególnych instytucji procesowych. Warto wspomnieć także o budzącym w nauce kontrowersje nadrzędnym charakterze zasad ogólnych k.p.a. wobec innych norm tego kodeksu. W doktrynie jest też wyodrębniana nadrzędność hierarchiczna. O nadrzędności hierarchicznej zasad ogólnych k.p.a. można mówić w odniesieniu ich do przepisów prawa podporządkowanych hierarchicznie k.p.a. Zasady ogólne nie zajmują nadrzędnego miejsca wobec innych przepisów kodeksu. Jedynie w kontekście niektórych (takich, które niezależnie od ich sformułowania w k.p.a. wynikają z Konstytucji) można mówić o ich hierarchicznej nadrzędności wobec norm kodeksu. Chodzi tu na przykład o zasadę legalizmu. Zasady ogólne k.p.a. przejawiają natomiast nadrzędność treściową wobec innych norm kodeksu: determinują treść przepisów szczegółowych zgodnie z tendencją wynikającą z zasady²⁷. Jak zaznacza A. Wiktorowska, w przypadku sprzeczności normy o większym stopniu ogólności z normą szczegółową należy stosować regułę kolizyjną *lex specialis derogat legi generali*, która ma zastosowanie w przypadku norm hierarchicznie równorzędnych. W nauce wyróżnia się nadrzędność ze względu na doniosłość społeczną danej normy. W tym celu konieczne jest zastosowanie metod socjologicznych w badaniu nad funkcjonowaniem zasad ogólnych k.p.a. Pozostaje problematyka nadrzędności jednych zasad wobec innych. Ten rodzaj nadrzędności, związany z instrumentalnym podporządkowaniem jednych zasad wobec innych, stanowi właściwość, dzięki której zasady pozwalają ułożyć się w pewien system. Taki rodzaj nadrzędności stanowi jedynie efekt proponowanej systematyki zasad²⁸.

²⁵ *Ibidem*, s. 20.

²⁶ *Ibidem*, s. 20–23.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, s. 22.

Na dalszym etapie rozważań należy odnieść się do zasad modelowych, konkretnych i abstrakcyjnych. Zasady ogólne k.p.a. w sensie zasad abstrakcyjnych nie odbiegają sposobem ujęcia od innych zasad procesowych w sensie abstrakcyjnym. Są to więc nieobowiązujące prawnie wzorce rozwiązań poszczególnych kwestii procesowych, odpowiadające pewnym wartościom, które za priorytetowe uważa ich twórca. Zasady ogólne k.p.a. w sensie zasad modelowych są to obowiązujące prawnie, jako skodyfikowane w przepisach, ogólne wzorce rozwiązań procesowych przyjęte w postępowaniu ogólnym administracyjnym. Są one utożsamiane z przepisami prawa o charakterze ogólnym i na ogół bezwyjątkowym. Stanowią część normy prawnej tożsamej z zasadą konkretną. Zasady w sensie zasad konkretnych to obowiązujące normy prawne zawierające w swej treści preferowaną przez ustawodawcę, sformułowaną wprost w przepisie regułę ogólną, zmodyfikowaną za pośrednictwem gwarancji i wyjątków wynikających z przepisów szczegółowych k.p.a. Reasumując, zasadny wydaje się zatem sposób pojmowania zasady ogólnej k.p.a. w postaci triady, której konstrukcję tworzą: zasada abstrakcyjna, zasada modelowa oraz zasada konkretna²⁹.

Według A. Wiktorowskiej cechy zasad ogólnych pozwalają na sformułowanie następującego określenia zasady ogólnej k.p.a. Zasada ogólna k.p.a. to obowiązująca ze względu na uzasadnienie teoretyczne i aksjologiczne norma prawna, wyinterpretowana jednocześnie z formułujących ją *explicite* przepisów ogólnych k.p.a. oraz z przepisów szczegółowych, u jej zabezpieczenia (gwarancje) lub ograniczenia (wyjątki), formułująca ogólną dyrektywę postępowania pod adresem uczestników ogólnego postępowania administracyjnego i na ogół również prawodawcy, zabezpieczona za pośrednictwem gwarancji przewidzianych w k.p.a. lub w innych przepisach oraz gwarancji pozaprawnych, obowiązująca we wszystkich fazach ogólnego postępowania administracyjnego, determinująca kierunek wykładni przepisów szczegółowych k.p.a. i znajdująca zastosowanie szersze, niż by to wynikało z zakresu jej prawnego obowiązywania³⁰.

Wskazuje się, że konstruowanie koncepcji zasad ogólnych k.p.a. jest związane nie tylko ze sposobem ich pojmowania, lecz również z kategorią czynników determinujących konstrukcję zasady. Należą do nich wyjątki od zasady oraz zabezpieczenia rozumiane jako system gwarancji i sankcji zasady³¹.

Zasady ogólne postępowania administracyjnego to podstawowe, przewodnie reguły postępowania, uznane za takie przez ustawodawcę³². Przypisanie określonej normie postępowania administracyjnego znaczenia zasady ogólnej powoduje

²⁹ *Ibidem*, s. 23–28.

³⁰ *Ibidem*, s. 23.

³¹ *Ibidem*, s. 29

³² Z. Janowicz, *Postępowanie administracyjne i postępowanie przed sądem administracyjnym*, Warszawa – Poznań 1987, s. 81. Wydaje się, że chodzi tu o reguły w znaczeniu standardów postępowania. Nie uwzględniono bowiem podziału teoretycznego na zasady i reguły.

szereg konsekwencji prawnych. Po pierwsze, są to z reguły przepisy wyjęte niejako przed nawias, stąd też wspólne dla całości postępowania administracyjnego. Są to zasady, które mają obowiązywać we wszystkich stadiach postępowania oraz stanowić wiążącą wytyczną dla stosowania wszystkich przepisów kodeksu. Ich cechą charakterystyczną jest to, że znajdują z reguły współzastosowanie wraz z każdym przepisem kodeksu, to znaczy, że ilekroć organy administracji publicznej w jakimkolwiek stadium postępowania stosują przepisy kodeksu, powinny współstosować zasady ogólne. Po drugie, swoistą cechą zasad jest to, że nie wprowadzają żadnych nowych, samoistnych instytucji i nie rozszerzają katalogu instytucji postępowania administracyjnego. Należy stwierdzić, że są normami, które mają być realizowane przez istniejące instytucje. Inaczej mówiąc: stworzone i istniejące instytucje postępowania administracyjnego, uregulowane w k.p.a., są tym instrumentem czy nośnikiem, przy którego pomocy zasada ogólna powinna być realizowana. Po trzecie, w konsekwencji „wyjęcia przed nawias” wszystkie najważniejsze instytucje k.p.a. można traktować jako szczegółowy przejaw (konkretyzację) tych zasad ogólnych. Takie ujęcie oznacza, że odnośne przepisy znacznie bardziej szczegółowo powinny być zgodne z zasadami ogólnymi. Z tego powodu ogólne zasady tworzą istotne źródło dla wskazań interpretacyjnych w stosunku do wszystkich instytucji k.p.a. Po czwarte, zasady ogólne są przydatne do wypełniania ewentualnych luk w obrębie k.p.a., to jest luk w uregulowaniach szczegółowych. Bez wątplenia w aspekcie całości k.p.a. taka luka jest tylko pozorna³³.

Przyznanie w k.p.a. normom prawnym rangi zasad ogólnych nie może rzutować na zmianę charakteru normatywnego w kierunku przypisania tym normom charakteru jedynie dyrektyw interpretacyjnych. Już w trakcie przygotowywania projektu k.p.a. podkreślano, że zasady te nie mają być tylko instrukcyjnym zaleceniem dla praktyki lub wskazówkami dla dobrej administracji, czyli wytycznymi jedynie o charakterze organizacyjnym, pozaprawnym. Wprost przeciwnie, wszystkie zasady mają być normami prawnymi, zatem ich naruszenie ma być traktowane jako naruszenie prawa, co z kolei powoduje naruszenie praworządności. Niewątpliwie ma to istotne konsekwencje prawne, ponieważ dzięki temu organy powołane do czuwania nad legalnością nie tylko mogą, ale wręcz powinny kontrolować stosowanie wszystkich tych zasad jako norm prawnych³⁴. Podkreślano, że od początku prac nad projektem k.p.a. nie było wątpliwości co do tego, że chodziło nie o deklaracje polityczne czy innego typu wskazówki lub postulaty, lecz o normy prawne³⁵. Powyższe stanowisko przyjęte jest również w orzec-

³³ S. Rozmaryn, *O zasadach ogólnych kodeksu postępowania administracyjnego*, „Państwo i Prawo” 1961, z. 12, s. 889.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ W. Dawidowicz, *Ogólne postępowanie administracyjne. Zarys systemu*, Warszawa 1962, s. 98.

nictwie. W jednym z wyroków NSA stwierdził, że zasady ogólne postępowania administracyjnego wyrażone w k.p.a. stanowią integralną część przepisów regulujących postępowanie administracyjne i są dla organów administracji wiążące na równi z innymi przepisami tego postępowania. Zaznaczyć należy, że art. 7 k.p.a. jest nie tylko zasadą dotyczącą sposobu prowadzenia postępowania, ale też w równym stopniu wskazówką interpretacyjną prawa materialnego, na co wskazuje zwrot zobowiązujący organ do załatwienia sprawy zgodnie z tą zasadą³⁶.

Mając na uwadze powyższe, należy podkreślić, że naruszenie zasad ogólnych jest naruszeniem przepisów prawa, które jest obwarowane różnymi następstwami prawnymi, to jest może powodować: wadliwość decyzji administracyjnej zagrożoną sankcją wzruszalności decyzji (art. 145, 154, 155 k.p.a.) bądź sankcją stwierdzenia nieważności decyzji (art. 156 § 1 k.p.a.). Może to także powodować odpowiedzialność odszkodowawczą (np. art. 12 § 1 w zw. z art. 38 k.p.a.) oraz odpowiedzialność dyscyplinarną pracownika organu administracji publicznej³⁷.

III. KLASYFIKACJE ZASAD OGÓLNYCH POSTĘPOWANIA ADMINISTRACYJNEGO

Przepisy k.p.a., które zawarte są w Dziale I *Przepisy ogólne* Rozdziale II *Zasady ogólne*, nie wprowadzają terminologii ustawowej na nazwanie poszczególnych zasad. Takie ujęcie powoduje niejednolitość terminów przyjmowanych w nauce³⁸.

Z racji tego, że przepisy k.p.a. nie dokonują systematyki zasad ogólnych, w nauce są one klasyfikowane na podstawie różnych kryteriów. W. Dawidowicz przyjął podział zasad ogólnych k.p.a. na cztery grupy. Pierwsza z nich to zasady ogólne dotyczące podmiotów działania. Zaliczono do niej: zasadę działania organu prowadzącego postępowanie na podstawie przepisów prawa materialnego i procesowego (art. 6 k.p.a.), zasadę dążenia organu prowadzącego postępowanie do rozstrzygnięcia sprawy (art. 7 k.p.a.), zasadę działania organu prowadzącego postępowanie w sposób wnikliwy i szybki (art. 12 k.p.a.), zasadę czynnego udziału stron w postępowaniu (art. 10 k.p.a.) wraz z zasadami komplementarnymi, za które uznano: zasadę informacji przez organ prowadzący postępowanie stron o okolicznościach faktycznych i prawnych, które mogą mieć wpływ na ustale-

³⁶ Wyrok NSA z dnia 4 czerwca 1982 r., I SA 258/82, ONSA 1982, nr 1, poz. 54.

³⁷ B. Adamiak, *Zasady ogólne. Uwagi ogólne*, [w:] B. Adamiak, J. Borkowski, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 38–39; G. Łaszczyca, C. Martysz, A. Matan, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2007, s. 81 i n.; K. Kędziora, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 66 i n.; P. Przybysz, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 39 i n.

³⁸ K. Ziemiński (*op. cit.*, s. 22) zwracał uwagę, że różnorodność sposobów rozumienia zasad prawa i ich nieprecyzyjność nie ułatwia z całą pewnością ani prawodawcy, ani doktrynie posługiwania się nimi.

nie ich praw i obowiązków będących przedmiotem procesu administracyjnego (art. 9 zd. 1 k.p.a.), zasadę czuwania przez organ nad tym, aby strony i inne osoby uczestniczące w postępowaniu nie poniosły szkody z powodu niezajomości prawa i udzielania im w tym celu niezbędnych wyjaśnień i wskazówek (art. 9 zd. 2 k.p.a.), zasadę wyjaśniania stronom przesłanek, którymi organ kierował się przy wyjaśnieniu sprawy (art. 11 k.p.a.). W grupie drugiej zasad ogólnych postępowania administracyjnego zostały umieszczone następujące zasady dotyczące treści postępowania: zasada dążenia do ustalenia prawdy obiektywnej (art. 7 k.p.a.), zasada brania pod uwagę przez organ prowadzący postępowanie interesu społecznego i słusznego interesu strony przy równorzędnym traktowaniu obu tych interesów (art. 7 k.p.a.). Z kolei grupa trzecia obejmuje następujące zasady dotyczące formy postępowania: zasadę dwuinstancyjnego procesu administracyjnego (art. 15 k.p.a.), zasadę dopuszczalności rozstrzygnięcia sprawy przez zawarcie ugody (art. 13 k.p.a.), zasadę pisemnego załatwienia spraw (art. 14 k.p.a.). W ostatniej, czwartej grupie znalazły się następujące zasady dotyczące rozstrzygnięć zapadłych w postępowaniu: zasada weryfikacji decyzji w systemie procesu administracyjnego (art. 16 § 1 k.p.a.) oraz zasada zaskarżalności decyzji do sądu administracyjnego (art. 16 § 2 k.p.a.)³⁹.

Z kolei J. Borkowski zaproponował podział zasad ogólnych postępowania administracyjnego na dwie grupy. Do pierwszej z nich zalicza zasady wyznaczające i wyrażające ideę stosowania prawa przez organy administrujące. W drugiej grupie zostały umieszczone zasady techniczno-procesowe oraz kultury administrowania. Grupa pierwsza zawiera tzw. zasady pierwotne i pochodne. Wśród zasad pierwotnych znajdują się: zasada praworządności działania organu administrującego i dbałości o praworządne działanie wszystkich stron oraz uczestników postępowania (art. 6 i 7 k.p.a.), zasada prawdy obiektywnej (art. 7 k.p.a.), zasada uwzględniania w postępowaniu przy załatwieniu sprawy interesu społecznego i słusznego interesu jednostki (art. 7 *in fine* k.p.a.), zasada czynnego udziału stron w postępowaniu (art. 10 k.p.a.). Natomiast do zasad pochodnych należą: zasada pogłębiania zaufania (art. 8 k.p.a.), zasada dwuinstancyjności postępowania (art. 15 k.p.a.), zasada trwałości decyzji administracyjnej (art. 16 § 1 k.p.a.), zasada sądowej kontroli procesowych aktów administracyjnych (art. 16 § 2 k.p.a.). Grupa zasad kultury administrowania obejmuje: zasadę wpływu wychowawczego na obywateli (art. 8 *in fine* k.p.a.), zasadę przekonywania (art. 11 k.p.a.), zasadę udzielania informacji faktycznej i prawnej stronom, a także uczestnikom postępowania (art. 9 k.p.a.). W grupie zasad techniczno-procesowych pozostają: zasada szybkości i prostoty postępowania (art. 12 k.p.a.) oraz zasada pisemności (art. 14 k.p.a.)⁴⁰.

³⁹ W. Dawidowicz, *Zarys procesu administracyjnego*, Warszawa 1989, s. 37 i n.

⁴⁰ B. Adamiak, J. Borkowski, *op. cit.*, s. 49.

W odmienny sposób klasyfikację zasad ogólnych przeprowadza M. Wierzbowski. Wyróżnia zasady przesądzające o modelu procesu administracyjnego oraz zasady stanowiące wytyczne dla działania organów administracji (nierozwinięte w dalszych przepisach k.p.a.). Wśród tych pierwszych wyróżnia: zasadę praworządności (art. 6 i 7 k.p.a.), prawdy obiektywnej (art. 7 k.p.a.), oficjalności, czynnego udziału stron (art. 10 k.p.a.), pisemności (art. 14 k.p.a.), dwuinstancyjności (art. 15 k.p.a.), sądowej kontroli legalności decyzji administracyjnych (art. 16 § 2 k.p.a.). Z kolei do zasad stanowiących wytyczne dla działania organów administracji zalicza: zasadę uwzględniania interesu społecznego i interesu obywateli (art. 7 k.p.a.), zasadę pogłębiania zaufania obywateli do organów państwa (art. 8 k.p.a.), zasadę czuwania nad interesem stron i innych osób uczestniczących w postępowaniu (art. 9 k.p.a.), zasadę przekonywania (art. 11 k.p.a.), zasadę szybkości (art. 12 k.p.a.), zasadę nakłaniania do ugody (art. 13 k.p.a.), zasadę pisemności (art. 14 k.p.a.), zasadę dwuinstancyjności (art. 15 k.p.a.) oraz zasadę trwałości decyzji (art. 16 § 1 k.p.a.)⁴¹.

Ciekawą koncepcję systematyki zasad ogólnych postępowania administracyjnego zaprezentowali K. Jandy-Jendrośka oraz J. Jendrośka. Zostały przez nich wyróżnione zasady podstawowe, czyli takie, które obowiązują w całym systemie prawa. Należą do nich zasady konstytucyjne i bez względu na to, czy są one uregulowane w przepisach proceduralnych czy nie, obowiązują zarówno organy administracji, jak i uczestników postępowania (np. zasada praworządności). Kolejna wyróżniona grupa to zasady proceduralne wspólne wszystkim procedurom prawnym (np. zasada prawdy obiektywnej). Do trzeciej grupy należą zasady ogólne postępowania administracyjnego, charakterystyczne dla tego postępowania (np. zasada trwałości decyzji administracyjnej). Ostatnia zaś grupa czwarta obejmuje zasady specyficzne dla danego typu postępowania, wynikające z odrębności przedmiotowej tego postępowania (np. zasada przekonywania w postępowaniu jurysdykcyjnym, zasada prowadzenia egzekucji w sposób najmniej uciążliwy dla zobowiązanego w postępowaniu egzekucyjnym)⁴².

Warto dodać, że wskazane klasyfikacje mają jedynie walor poznawczy, pełnią funkcję porządkującą. Nie dają natomiast podstaw do dokonywania hierarchii zasad i ich znaczenia w procesie stosowania prawa.

W kontekście powyższego nasuwa się też refleksja co do funkcji zasad ogólnych k.p.a. Próba wyjaśnienia tych kwestii była wielokrotnie podejmowana w literaturze przedmiotu⁴³.

⁴¹ M. Szubiakowski, M. Wierzbowski (red.), A. Wiktorowska, *Postępowanie administracyjne – ogólne, podatkowe i egzekucyjne*, Warszawa 1998, s. 20.

⁴² K. Jandy-Jendrośka, J. Jendrośka, *System jurysdykcyjnego postępowania administracyjnego*, [w:] *System prawa administracyjnego*, red. T. Rabska, J. Łętowski, t. 3, Wrocław 1978, s. 176–177.

⁴³ Do funkcji zasad ogólnych piśmiennictwo zalicza: ukierunkowanie praktyki stosowania prawa przez ujednoczenie procesu interpretacji przepisów; sterowanie działaniami organów admini-

W postępowaniu administracyjnym, oprócz zasad ogólnych uregulowanych w art. 6–16 k.p.a., obowiązują zasady prawa wynikające z Konstytucji RP⁴⁴, zasady prawa przyjęte w prawie Unii Europejskiej oraz zasady prawa wypracowane w doktrynie prawa, będące uogólnieniem rozwiązań prawnych. System zasad postępowania administracyjnego nie ogranicza się zatem do zasad ogólnych z art. 6–16 k.p.a.⁴⁵ Istotna jest wymowa preambuły Konstytucji RP, która stanowi o przyjęciu następujących wartości: prawdy, sprawiedliwości, równości w prawach i powinnościach wobec dobra wspólnego, poszanowania wolności i sprawiedliwości, rzetelności i sprawności działania instytucji publicznej. Wskazane wartości muszą być uwzględniane w działaniu organów administracji publicznej. Warto zaznaczyć, że są to wartości mające szczególnie doniosłe znaczenie przy dokonywaniu wykładni przepisów prawa⁴⁶.

Podstawowe założenia prowadzenia postępowania administracyjnego w pełnym zakresie toku instancji i trybów nadzwyczajnych są zawarte w zasadach ogólnych k.p.a. Wszystkie zasady ogólne, co wynika z ich rangi i treści, wpływają na czynności procesowe organów i stron w postępowaniu administracyjnym. Możliwe jest wyróżnienie wśród zasad tych, które w pierwszym rzędzie i w większym stopniu niż inne ujawniają swój wpływ na przebieg postępowania zwykłego. Postępowanie to jest prowadzone w sprawie otwartej do rozpatrzenia, są w nim po raz pierwszy ustalone: krąg podmiotów uczestniczących w sprawie, przedmiot orzekania oraz zakres niezbędnych czynności procesowych⁴⁷. Według J. Borkowskiego do normatywnych zasad postępowania administracyjnego, które mają mocniej od innych zaznaczony wpływ na tok i zakres czynności trybu zwy-

stracji publicznej podejmowanymi w ramach uznania administracyjnego; pełnienie roli dyrektyw interpretacyjnych; zapewnienie elastyczności działań podejmowanych na podstawie przepisów; wypełnianie luk w prawie; kształtowanie modelu procedury administracyjnej; wyznaczanie kierunku pracom legislacyjnym. Zob. J.P. Tarno, *Zasady ogólne k.p.a. w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1986, nr 36, s. 63–68; A. Wiktorowska, *Rola i znaczenie zasad ogólnych KPA (funkcje zasad)*, „Studia Iuridica” 1996, Vol. XXXII, s. 265–272.

⁴⁴ Do zasad konstytucyjnych stosowanych w postępowaniu administracyjnym należą z pewnością: zasada demokratycznego państwa prawnego, zasada praworządności, zasada równości wobec prawa, zasada prawa do sprawiedliwego, szybkiego i jawnego procesu, zasada prawa do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji, prawo dostępu każdego do dotyczących go urzędowych dokumentów i zbiorów danych. Zob. K. Kędziora, *op. cit.*, s. 68.

⁴⁵ B. Adamiak, J. Borkowski, *op. cit.*, s. 39. Por. K. Kędziora, *op. cit.*, s. 68.

⁴⁶ Przykładem zasady prawa wypracowanej przez doktrynę jest zasada domniemania prawidłowości decyzji administracyjnej z art. 16 § 1 k.p.a. (B. Adamiak, J. Borkowski, *op. cit.*, s. 39). Do zasad ogólnych, wypracowanych przez doktrynę, charakterystycznych dla przyjętego przez ustawodawcę modelu procesowego, można zaliczyć zasadę oficjalności, dyspozycyjności, zasadę domniemania legalności decyzji administracyjnej, zasadę swobodnej oceny dowodów (K. Kędziora, *op. cit.*, s. 70).

⁴⁷ J. Borkowski, *Zasady ogólne wyznaczające przebieg postępowania zwykłego*, [w:] *System prawa administracyjnego*, t. 9: *Prawo procesowe administracyjne*, red. B. Adamiak, J. Borkowski, A. Skoczylas, Warszawa 2010, s. 143.

kiego, można zaliczyć następujące: zasadę praworządności w dwóch zakresach jej stosowania; zasadę informowania, również w dwóch zakresach jej stosowania; zasadę czynnego udziału stron w postępowaniu w różnych formach jej realizacji; zasadę jawności postępowania dla stron; zasadę budzenia zaufania do organów władzy publicznej; zasadę przekonywania; zasadę wyważania interesu społecznego i słusznego interesu obywateli. Treści, które są zawarte w tych zasadach ogólnych w sposób bezpośredni przekładają się na działania oraz rodzaj i treść czynności procesowych podejmowanych przez organ administracji publicznej. Zauważalny jest również ich bezpośredni wpływ na tok kierowania czynnościami urzędników postępowania w jego wszystkich fazach, poczynając od fazy wstępnej, następnie w fazie wyjaśniania sprawy oraz w zakresie przygotowania materiału niezbędnego w fazie orzekania⁴⁸.

Normatywne zasady postępowania administracyjnego kształtują stosunki procesowe w podstawowych punktach relacji między administracją publiczną a jednostką jako podmiotami o bezwzględnie odmiennym statusie w akcie konkretyzacji prawa. Z tej przyczyny część zasad ogólnych wpływa w sposób pośredni na cały tok postępowania we wszystkich fazach i trybach, a pewne z nich są realizowane dopiero przy dokonywaniu określonych czynności procesowych, stykając się przez to z zasadami szczegółowymi oraz z pragmatycznymi regułami działania administracji w indywidualnych sprawach⁴⁹.

IV. ZASADA OGÓLNA PRAWDY OBIEKTYWNEJ – ZAGADNIENIA WYBRANE

Zasada prawdy obiektywnej (materialnej), zawarta w art. 7 k.p.a. i rozwinięta w innych przepisach kodeksu, ma podstawowe znaczenie dla prawidłowego przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego, które umożliwia dokonanie subsumcji faktów uznanych za udowodnione pod stosowną normę prawną, a następnie na ustalenie konsekwencji prawnych tych faktów⁵⁰. Na nowo ukształtowana treść zasady ogólnej prawdy obiektywnej jest wyrażona w art. 7 k.p.a.: „W toku postępowania organy administracji publicznej [...] z urzędu lub na wniosek stron podejmują wszelkie czynności niezbędne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego”. Nowe brzmienie art. 7 k.p.a. w ramach ukształtowania zasady prawdy obiektywnej wprowadza ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego oraz ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2011 r., nr 6, poz. 18 ze zm.). W nauce podkreśla się, że omawiana zasada jest naczelną zasadą postępowania, w niewąt-

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 146–147.

⁵⁰ J. Jendrośka, *Zasady postępowania administracyjnego*, [w:] *Księga pamiątkowa Profesora Eugeniusza Ochendowskiego*, Toruń 1999, s. 145.

pliw sposób wpływa ona na ukształtowanie całego postępowania, a szczególnie na rozłożenie ciężaru dowodu w postępowaniu administracyjnym. Wynika z niej obowiązek organu administracji publicznej do wyczerpującego zbadania wszystkich okoliczności faktycznych związanych z konkretną sprawą w celu stworzenia jej rzeczywistego obrazu i uzyskania podstawy do trafnego zastosowania przepisu prawa⁵¹. Prawda to zgodna z rzeczywistością treść słów, prawdziwość, szczerłość, rzetelność, jak również to, co rzeczywiście jest lub było, zdarzyło się, obiektywna rzeczywistość⁵². Pojęcie prawdy można też rozumieć jako zgodność rzeczywistości z sądem (twierdzeniem) o tej rzeczywistości – *veritas est adaequatio rei et intellectus*⁵³.

Zasada prawdy obiektywnej ma kapitalny wpływ na ukształtowanie całego postępowania, a zwłaszcza na rozłożenie ciężaru dowodu w postępowaniu administracyjnym. Z zasady tej wynika obowiązek organu administracji publicznej do wyczerpującego zbadania wszystkich okoliczności faktycznych związanych z określoną sprawą, aby w ten sposób stworzyć jej rzeczywisty obraz i uzyskać podstawę do trafnego zastosowania przepisu prawa⁵⁴. Realizacja tej zasady ma ścisły związek z zasadą praworządności, prawidłowe ustalenie stanu faktycznego sprawy jest niezbędnym elementem prawidłowego zastosowania normy prawa materialnego. Ma to związek z realizacją nie tylko interesu indywidualnego, ale również interesu społecznego, szczególnie w niektórych kategoriach spraw administracyjnych, np. w sprawach z zakresu ochrony środowiska. Konieczność ochrony tych interesów powoduje, że organ administracji publicznej nie może ograniczyć czynności ustalenia stanu faktycznego wyłącznie do czynności podejmowanych na wniosek stron. Wspomniane określenie „na wniosek stron” nie może stanowić podstawy do wykładni, która przerzuca obowiązek ustalenia stanu faktycznego w oparciu o czynności dowodowe wnioskowane przez stronę (bądź strony) postępowania administracyjnego. Wprowadzona zmiana ma zatem znaczenie jedynie podwyższające do rangi zasady ogólnej udziału strony w ustaleniu stanu faktycznego przez wnioskowanie o podjęcie czynności dowodowych. Nie podważa obowiązków ustalenia stanu faktycznego przez organ z urzędu⁵⁵.

Z zasady tej wynikają dla organu pewne obowiązki. Po pierwsze, określenie z urzędu, jakie dowody są niezbędne dla ustalenia stanu faktycznego sprawy. Kierując się normą prawa materialnego, organ ocenia, jakie fakty mają istotne znaczenie dla sprawy, czy wymagają one udowodnienia i jakie dowody dla udo-

⁵¹ W. Dawidowicz, *Ogólne postępowanie...*, s. 108.

⁵² *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. 2, Warszawa 1995, s. 870.

⁵³ R. Kmiecik, [w:] *Prawo dowodowe. Zarys wykładu*, red. R. Kmiecik, Kraków 2005, s. 83.

⁵⁴ W. Dawidowicz, *Ogólne postępowanie...*, s. 108.

⁵⁵ B. Adamiak, J. Borkowski, *op. cit.*, s. 61; M. Podleśny, *Zasada prawdy obiektywnej w postępowaniu administracyjnym*, [w:] *Kodyfikacja postępowania administracyjnego. Na 50-lecie Kodeksu postępowania administracyjnego*, red. J. Niczyporuk, Lublin 2010, s. 643–650.

wodnienia tych faktów są potrzebne. Określony w postanowieniu zakres dowodów może zostać w toku postępowania zmieniony (art. 77 § 2 k.p.a.). W razie wszczęcia postępowania na wniosek niezbędne jest oczywiście dokładne ustalenie treści żądania strony, które wyznacza rodzaj sprawy będącej przedmiotem postępowania. Organ jest nim związany, nie może dokonać zmiany kwalifikacji. Treść żądania wyznacza stosowną normę prawa materialnego lub normę prawa procesowego, która ma znaczenie dla ustalenia zakresu postępowania dowodowego. Nie powoduje to obowiązku uwzględnienia żądania przez organ. Organ jest obowiązany w całości rozpoznać i rozstrzygnąć żądanie, co nie oznacza oczywiście, że rozstrzygnięcie to będzie pozytywne co do treści i zakresu. Jeżeli strona będzie niezadowolona, służy jej prawo do odwołania⁵⁶.

Kolejnym obowiązkiem organu jest przeprowadzenie z urzędu wskazanych w postanowieniu dowodów. Z art. 7 i 77 k.p.a. wynika, że postępowanie dowodowe jest prowadzone na zasadzie oficjalności. W orzecznictwie podkreśla się, że nie oznacza to, iż strona jest zwolniona od współdziałania w realizacji tego obowiązku, zwłaszcza że nieudowodnienie okoliczności faktycznej może prowadzić do rezultatów niekorzystnych dla strony. Jednakże niedopuszczalna jest postawa bierna organu jako obserwatora i przerzucanie obowiązku wyjaśnienia sprawy na stronę⁵⁷.

Przyjmowanie do konstrukcji prawnej zasady prawdy obiektywnej obok elementu oficjalności także elementu dyspozycyjności, stanowi ugruntowanie zasady czynnego udziału strony w postępowaniu. Ma to niewątpliwy wpływ na zakres czynności w postępowaniu wyjaśniającym. Obecnie podkreślenie tego prawa w konstrukcji zasady z art. 7 k.p.a. ma konsekwencje prawne dla wadliwości postępowania prowadzonego w sprawie. Nierozpoznanie wniosku strony o podjęcie czynności niezbędnej dla dokładnego ustalenia stanu faktycznego sprawy stanowi rażące naruszenie przepisów prawa procesowego. Inaczej należy ocenić nieuwzględnienie wniosku co do podjęcia czynności. Ocena jej niezbędności należy do właściwości organu administracji publicznej. Niezbędne czynności to takie, które dotyczą ustalenia faktów i pozostają w zakresie faktów zapisanych w normie prawnej przepisów prawa materialnego – hipotetycznym stanie faktycznym. Wadliwa ocena organu administracji publicznej rozpoznającego sprawę nie będzie stanowiła rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego. Może jednak prowadzić do rażącego naruszenia przepisów prawa procesowego, w przypadku gdy konsekwencją wadliwej oceny niezbędności czynności dowodowej wnioskowanej przez stronę będzie zastosowanie konsekwencji prawnej do stanu faktycznego, który nie był zapisany w hipotetycznym stanie faktycznym⁵⁸.

⁵⁶ B. Adamiak, J. Borkowski, *op. cit.*, s. 61; wyrok NSA z dnia 7 kwietnia 1992 r., IV SA 1378/91.

⁵⁷ Wyrok NSA z dnia 26 października 1984 r., II SA 1205/84, ONSA 1984, nr 2, poz. 98.

⁵⁸ B. Adamiak, J. Borkowski, *op. cit.*, s. 62.

Przepisy k.p.a. nie przewidują obowiązku strony wskazania dowodów niezbędnych do rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy. W prawie procesowym znane są dwa systemy koncentracji materiału dowodowego. Pierwszy z nich to system prekluzji przy przytaczaniu faktów i dowodów. Drugi natomiast to system władzy dyskrecjonalnej sędziego. K.p.a., zgodnie z przyjętym rozwiązaniem, według którego strona jest uprawniona, a nie zobowiązana do przedstawienia dowodów, konsekwentnie nie wprowadza żadnego z tych systemów⁵⁹. Strona, która nie przytoczyła faktów ani dowodów przed organem pierwszej instancji, może to zrobić przed organem drugiej instancji lub w postępowaniu nadzwyczajnym na podstawie art. 145 § 1 pkt 5. W k.p.a. nie wprowadzono zakazu uwzględniania „nowości” w postępowaniu odwoławczym. Nie można, ze względu na przyjęte w k.p.a. rozwiązania prawne, stosować wobec strony, która nie przedstawiła faktów lub dowodów przed wydaniem decyzji, sankcji w postaci odmówienia jej możliwości skutecznego żądania weryfikacji decyzji. Wykładnia dokonana w jednym z wyroków NSA⁶⁰ jest sprzeczna z art. 145 § 1 pkt 5, który nie ogranicza wznowienia postępowania na tej podstawie do sytuacji „braku winy strony”. Poprzednie brzmienie tego przepisu wprowadzało taką regulację, ale nowelizacja i zrezygnowanie z niego spowodowały utratę sankcji procesowej zmuszającej stronę do przytoczenia dowodów w toku postępowania instancyjnego. Tak ukształtowany ciężar dowodu może być modyfikowany w przepisach szczególnych⁶¹.

Na ukształtowanie zakresu postępowania dowodowego ma zagwarantowany wpływ strona. Organ administracji publicznej jest obowiązany, po spełnieniu przesłanek wyznaczonych przepisami prawa, przeprowadzić dowody wskazane przez stronę, co wynika z nowego brzmienia zasady prawdy obiektywnej oraz przepisów szczególnych. Zgodnie z art. 78 k.p.a. z żądaniem przeprowadzenia dowodu strona może wystąpić w toku całego postępowania. Skuteczność prawna tego żądania jest uzależniona od przesłanek z art. 78 k.p.a., które wyznaczają granice czynności niezbędnych do dokładnego ustalenia stanu faktycznego sprawy⁶².

Rolę i znaczenie zasady prawdy obiektywnej wielokrotnie podkreślano w orzecznictwie sądowym⁶³. W jednym z wyroków Trybunał Konstytucyjny wskazał: „[...] zasada prawdy obiektywnej jest jedną z naczelných zasad postępowania administracyjnego, a zatem udowodnienie każdego faktu mającego zna-

⁵⁹ „Rozwiązania austriackie regulujące system prekluzji wydają się interesujące i można by – *de lege ferenda* – rozważyć ich wprowadzenie także przez polskiego ustawodawcę”. A. Skóra, *Współuczestnictwo w postępowaniu administracyjnym*, Warszawa 2009, s. 343.

⁶⁰ Wyrok NSA z dnia 4 czerwca 1982 r., I SA 258/82, ONSA 1982, nr 1, poz. 54.

⁶¹ B. Adamiak, J. Borkowski, *op. cit.*, s. 62 i n.

⁶² *Ibidem*, s. 57 i n.

⁶³ Szerzej: P. Krzykowski, A. Brzuzy, *Zasady ogólne Kodeksu postępowania administracyjnego w orzecznictwie sądów administracyjnych*, Olsztyn 2009.

czenie prawne może nastąpić za pomocą wszystkich legalnych środków. Jakiegokolwiek ograniczenie w tym przedmiocie może wynikać tylko z przepisów ustawowych⁶⁴. Zasady prawdy obiektywnej nie należy jednak rozumieć jako zasady bezwzględnej. W toku całego postępowania ustawodawca wskazuje na potrzebę ochrony innych wartości, ważniejszych na danym etapie postępowania od zasady prawdy obiektywnej. W celu ochrony tych wartości stworzono szereg konstrukcji ograniczających wspomnianą zasadę, które nie zmieniają generalnej zasady oparcia decyzji za pomocą prawdziwych ustaleń faktycznych, pozwalają jednak uznać pewne fakty za istotne, mimo że z punktu widzenia procesu poznawczego nie spełniałyby wymogu dążenia do osiągnięcia twierdzenia prawdziwego albo nie dopuszczają do zastosowania określonych środków dowodowych, albo uznają pewne ustalenia za zbędne dla ostatecznego wyniku postępowania⁶⁵.

Zagadnienie tzw. ciężaru dowodu⁶⁶ w postępowaniu administracyjnym wydaje się mieć charakter czysto procesowy. Chodzi o rozstrzygnięcie, kto powinien udowodniać zaistnienie okoliczności faktycznych niezbędnych do późniejszego wydania rozstrzygnięcia i komu powinien je udowodniać. W postępowaniu administracyjnym sytuacja jest zgoła inna niż w postępowaniu cywilnym czy karnym. Jest ona inna z trzech podstawowych względów, a mianowicie niedopuszczalne wydaje się przenoszenie konstrukcji z prawa prywatnego na grunt prawa publicznego. Ponadto inny jest tu układ podmiotów oraz łączących te podmioty stosunków prawnych. Podkreślenia wymaga także, że organ administracji publicznej nie rozstrzyga sporu, lecz wydaje obiektywne orzeczenie na podstawie norm bezwzględnie wiążących⁶⁷.

Zgodnie z zasadą oficjalności obowiązek udowodnienia istotnych faktów ciąży na organie administracyjnym i w dodatku nie jest to obowiązek skierowany ku jakimkolwiek podmiotowi, tylko obowiązek obiektywny, stymulujący wydanie decyzji. Organ nie udowadnia faktów drugiej stronie, żeby ją przekonać albo przekonać sąd, ani nie udowadnia faktów po to, aby dla siebie wywodzić skutki prawne. On je udowadnia po to, żeby połączone z bezwzględnie wiążącą normą dały w efekcie prawidłową decyzję. Tak sformułowana zasada wydaje się być kolejnym aksjomatem prawa administracyjnego wynikającym z prawa procesowego⁶⁸.

⁶⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 czerwca 1987 r., P 1/87, „Palestra” 1987, nr 12, s. 113.

⁶⁵ Szerzej: M. Podleśny, *Koncepcja ograniczeń zasady prawdy obiektywnej w ogólnym postępowaniu administracyjnym*, [w:] *Teoria instytucji prawa administracyjnego. Księga pamiątkowa Profesora Jerzego Stefana Langroda*, red. J. Niczyפורuk, Paryż 2011, s. 579–589.

⁶⁶ Szerzej: M. Wilbrandt-Gotowicz, *Ciężar dowodu a zasada prawdy obiektywnej w postępowaniu administracyjnym*, [w:] *Jednostka wobec władczej ingerencji administracji publicznej*, red. E. Wójcicka, t. 2, Częstochowa 2013.

⁶⁷ J. Zimmermann, *Aksjomaty prawa administracyjnego*, Warszawa 2013, s. 194.

⁶⁸ *Ibidem*, s. 195.

Istotna dla celów refleksji jest także kwestia rozróżnienia postępowań wszczy- nanych z urzędu i na wniosek. Odnośnie do pierwszej kategorii spraw organ admi- nistracji publicznej udowadnia okoliczności sprawy, na podstawie których dany obowiązek wolno mu sformułować. W drugiej kategorii spraw można powoływać się na przepisy uzależniające wydanie decyzji od złożenia przez wnioskodawcę stosownych dokumentów i nawet przedłożenia stosownych dowodów. Niektórzy również posługują się tu argumentem pochodzącym z ostatniej nowelizacji art. 7 k.p.a. Opierając się na zmodyfikowanym brzmieniu zasady prawdy obiektywnej, bazując na niezbyt szczęśliwym, zdaniem J. Zimmermanna, uzasadnieniu akty- wizacji stron, wywodzone są wnioski, że to strona ma lub może być obciążona w niektórych sytuacjach ciężarem dowodu. Jak zauważa J. Zimmermann, wska- zana nowelizacja w istocie niczego nie zmienia, nie przenosi się ciężaru dowodu. Te przepisy mają jedynie ułatwić organowi zebranie koniecznych dowodów. Je- żeli materiał przedłożony przez stronę nie jest wystarczający, to organ powinien poszukiwać dalej. Można nawet w tej sytuacji stwierdzić, że przepisy wpro- wadzające zasadę, że w razie nieprzedłożenia przez wnioskodawcę odpowiednich kompletów dokumentów czy dowodów wniosek jest odrzucany lub pozostawio- ny bez rozpoznania lub decyzja będzie negatywna, są sprzeczne z istotą admi- nistracyjnego postępowania dowodowego i z istotą działania administracyjnego. Zdaniem J. Zimmermanna projekty wprowadzające przeniesienie ciężaru dowodu na stronę są nieporozumieniem. Mogą ograniczyć prawa obywatela, a ponadto zagrozić w pewnym wycinku zasadzie prawdy obiektywnej i związanej z nią za- sadzie legalności. Mechaniczne przejmowanie wzorów z procesu cywilnego ma szkodliwe konsekwencje. Zresztą w uzasadnieniu jest mowa o inicjatywie dowo- dowej, która nie ma nic wspólnego z ciężarem dowodu⁶⁹.

Odmienny pogląd prezentuje W. Chróścielewski, zdaniem którego w no- wym brzmieniu art. 7 k.p.a. trafnie nadano zasadzie prawdy obiektywnej zmie- nioną treść, wskazując, że w toku postępowania organy administracji publicznej „z urzędu lub na wniosek stron” podejmują kroki do dokładnego wyjaśnienia sta- nu faktycznego oraz do załatwienia sprawy. Jak zauważa W. Chróścielewski, za- sadnie, lecz może zbyt lakonicznie w uzasadnieniu projektu zwrócono uwagę na wspomnianą konieczność aktywizacji stron. Należy pamiętać, że kwestia ciężaru dowodu w postępowaniu administracyjnym należy do zagadnień dyskutowanych i kontrowersyjnych zarówno w granicach doktryny, jak i orzecznictwa sądowe- go. Warto wspomnieć, że w przygotowanym projekcie ustawy – Przepisy ogólne prawa administracyjnego w art. 24 proponowano przyjęcie rozwiązania, że jeżeli przepisy prawa wiążą z określonym zachowaniem adresata korzystne dla niego skutki prawne, ciężar udowodnienia zaistnienia okoliczności, od których prze- pisy uzależniają zaistnienie tych skutków, obciąża tego, kto ma uzyskać korzyść

⁶⁹ *Ibidem*, s. 196.

w danej sprawie⁷⁰. Wobec tego, zdaniem W. Chróścielewskiego, zakładana zmiana zmierza w prawidłowym kierunku, chociaż można było trochę wyraźniej zarysować kwestię ciężaru dowodu. W. Chróścielewski podkreśla jednak, iż szczegółowe przepisy k.p.a. muszą być interpretowane zgodnie z zasadami ogólnymi. W tej sytuacji zatem całkowicie bierna w toku postępowania wyjaśniającego strona nie będzie mogła skutecznie stawiać organowi administracji publicznej zarzutu nieprzeprowadzenia konkretnego dowodu, skoro sama z żadnym wnioskiem dowodowym nie występowała⁷¹.

Znaczenie zasady prawdy obiektywnej w działaniu administracji publicznej przyjmuje również w art. 8 Europejski Kodeks Dobrej Administracji⁷².

PODSUMOWANIE

Konkludując, należy podkreślić doniosłe znaczenie zasad ogólnych k.p.a. dla nauki i praktyki stosowania prawa. Przez zasady ogólne ukazuje się w sposób jasny, że działanie administracji jest regulowane całym szeregiem norm zaliczanych do zasadniczych. Norm, które podnoszą jakość administrowania i jednocześnie stwarzają gwarancję pewności prawa dla uczestników postępowania administracyjnego. Warto także wspomnieć, że pewną korektę ustalania treści zasad ogólnych k.p.a. wymusi uchwalenie ustawy – Przepisy ogólne prawa administracyjnego. Wyłoni się wówczas problem współstosowania przepisów tej ustawy z przepisami k.p.a., co niesie ze sobą nowe wyzwania. Należy mieć nadzieję, że ta sytuacja okaże się czynnikiem wpływającym na podniesienie standardu działań administracji publicznej.

BIBLIOGRAFIA

- Adamiak B., *Zasady ogólne. Uwagi ogólne*, [w:] B. Adamiak, J. Borkowski, *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Adamiak B., Borkowski J., *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Borkowski J., *Zasady ogólne wyznaczające przebieg postępowania zwykłego*, [w:] *System prawa administracyjnego*, t. 9: *Prawo procesowe administracyjne*, red. B. Adamiak, J. Borkowski, A. Skoczylas, Warszawa 2010.
- Chróścielewski W., *Zmiany w zakresie przepisów kodeksu postępowania administracyjnego i prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, które weszły w życie w 2011 r.*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2011, nr 4(37).
- Dawidowicz W., *Ogólne postępowanie administracyjne. Zarys systemu*, Warszawa 1962.

⁷⁰ Druk sejmowy nr 3942.

⁷¹ W. Chróścielewski, *Zmiany w zakresie przepisów kodeksu postępowania administracyjnego i prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, które weszły w życie w 2011 r.*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2011, nr 4(37), s. 9–25.

⁷² J. Świątkiewicz, *Europejski Kodeks Dobrej Administracji*, Warszawa 2002.

- Dawidowicz W., *Zarys procesu administracyjnego*, Warszawa 1989.
- Gizbert-Studnicki T., *Zasady i reguły prawne*, „Państwo i Prawo” 1988, z. 3.
- Jandy-Jendrośka K., Jendrośka J., *System jurysdykcyjnego postępowania administracyjnego*, [w:] *System prawa administracyjnego*, red. T. Rabska, J. Łętowski, t. 3, Wrocław 1978.
- Janowicz Z., *Postępowanie administracyjne i postępowanie przed sądem administracyjnym*, Warszawa – Poznań 1987.
- Jendrośka J., *Zasady postępowania administracyjnego*, [w:] *Księga pamiątkowa Profesora Eugeniusza Ochendowskiego*, Toruń 1999.
- Kędziora K., *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Kmieciak Z., *Ogólne zasady prawa i postępowania administracyjnego*, Warszawa 2010.
- Kmieciak Z., *Problem funkcji i metody rekonstruowania zasad ogólnych k.p.a.*, „Państwo i Prawo” 2009, z. 9.
- Kmieciak R., [w:] *Prawo dowodowe. Zarys wykładu*, red. R. Kmieciak, Kraków 2005.
- Korzeniowski P., *Sposoby rozumienia „zasad prawa” w polskiej nauce prawa administracyjnego*, „Organizacja – Metody – Technika w Administracji Państwowej” 1982, nr 7.
- Korzeniowski P., *Zasady prawne ochrony środowiska*, Łódź 2010.
- Krzykowski P., Brzuzo A., *Zasady ogólne Kodeksu postępowania administracyjnego w orzecznictwie sądów administracyjnych*, Olsztyn 2009.
- Leszczyński L., *Wykładnia systemowo-aksjologiczna a zasady prawa*, [w:] *System prawa administracyjnego*, t. 4: *Wykładnia w prawie administracyjnym*, red. L. Leszczyński, B. Wojciechowski, M. Zirk-Sadowski, Warszawa 2012.
- Łaszczycza G., Martysz C., Matan A., *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2007.
- Podleśny M., *Koncepcja ograniczeń zasady prawdy obiektywnej w ogólnym postępowaniu administracyjnym*, [w:] *Teoria instytucji prawa administracyjnego. Księga pamiątkowa Profesora Jerzego Stefana Langroda*, red. J. Niczyפורuk, Paryż 2011.
- Podleśny M., *Zasada prawdy obiektywnej w postępowaniu administracyjnym*, [w:] *Kodyfikacja postępowania administracyjnego. Na 50-lecie Kodeksu postępowania administracyjnego*, red. J. Niczyפורuk, Lublin 2010.
- Podsiad A., Więckowski Z., *Mały słownik terminów i pojęć filozoficznych*, Warszawa 1983.
- Przybysz P., *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Rozmaryn S., *O zasadach ogólnych kodeksu postępowania administracyjnego*, „Państwo i Prawo” 1961, z. 12.
- Skóra A., *Współuczestnictwo w postępowaniu administracyjnym*, Warszawa 2009.
- Szubiakowski M., Wierzbowski M. (red.), Wiktorowska A., *Postępowanie administracyjne – ogólne, podatkowe i egzekucyjne*, Warszawa 1998.
- Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. 2, Warszawa 1995.
- Świątkiewicz J., *Europejski Kodeks Dobrej Administracji*, Warszawa 2002.
- Tarno J.P., *Zasady ogólne k.p.a. w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 1986, nr 36.
- Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2013 r., poz. 267 ze zm.).
- Wiktorowska A., *Metodologiczne aspekty badań nad koncepcją zasad ogólnych Kodeksu postępowania administracyjnego (próba teoretycznego usystematyzowania zagadnień podstawowych)*, „Administracja – Teoria – Dydaktyka – Praktyka” 2011, nr 4.
- Wiktorowska A., *Rola i znaczenie zasad ogólnych KPA (funkcje zasad)*, „Studia Iuridica” 1996, Vol. XXXII.
- Wiktorowska A., *Teoretyczno-prawna koncepcja zasad ogólnych Kodeksu postępowania administracyjnego*, „Studia Prawa Publicznego” 2013, nr 2.

- Wilbrandt-Gotowicz M., *Ciężar dowodu a zasada prawdy obiektywnej w postępowaniu administracyjnym*, [w:] *Jednostka wobec władczej ingerencji administracji publicznej*, red. E. Wójcicka, t. 2, Częstochowa 2013.
- Wronkowska S., Zieliński M., Ziemiński Z., *Zasady prawa. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1974.
- Wróblewski A., *Zagadnienia teorii wykładni prawa ludowego*, Warszawa 1959.
- Wyrok NSA z dnia 4 czerwca 1982 r., I SA 212/82, ONSA 1982, nr 1, poz. 51.
- Wyrok NSA z dnia 4 czerwca 1982 r., I SA 258/82, ONSA 1982, nr 1, poz. 54.
- Wyrok NSA z dnia 7 kwietnia 1992 r., IV SA 1378/91.
- Wyrok NSA z dnia 26 października 1984 r., II SA 1205/84, ONSA 1984, nr 2, poz. 98.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 czerwca 1987 r., P 1/87, „Palestra” 1987, nr 12.
- Ziemski K., *Zasady ogólne prawa administracyjnego*, Poznań 1989.
- Zimmermann J., *Aksjomaty prawa administracyjnego*, Warszawa 2013.

SUMMARY

The summary concerns the issue of the principles of law in the general administrative proceedings. The principles of law and their different meanings in study were brought to attention in this thesis. It was highlighted that the principles of law are not only the object of interest of the detailed fields of study, but also of the theory of law. This is why an attempt has been made in order to apply theoretical-legal methods of formulating principles of law to the field of general principles of administrative proceedings. With regard to the framework of this thesis, the doctrine views of administrative proceedings on the issue of general principles of the Code of Administrative Procedure were presented in a synthetic way, together with the emphasis put on their systematics and functions. The principle of objective truth in administrative proceedings was brought into focus in this thesis. Controversial matters in the field of study were given much attention, in particular the introduced amendment to the principle of objective truth.

Keywords: administrative proceedings; principles of law; general principles of administrative proceedings; principle of objective truth